

der i en Række af Aar har været gjort opmærksom paa det overordentlig Uheldige ved de Bygninger og Bopæle, som vare at faae for Arbeidsmænd og mindre bemidlede Haandværkere. Vi have set, at den bekjendte Peder Madsens Gang er bleven fremhævet som et slaaende Exempel paa, hvad der kunde findes her i Kjøbenhavn, og, saavidt jeg erindrer, er der andre Gader, i hvilket Sundhedspolitiet endog har maattet lukke Boligerne, fordi de ikke engang tilfredsstillede de tarvelige Fordringer, der fra Sundhedslovens og Vedtægtsens Side gjøres i saa Henseende. Der er derfor mange Arbeidere, som ikke have kunnet finde sig i de uheldige Bopæle, de have kunnet faae inde i Byen, og som derfor have maattet udvandre og bo i nærliggende Byer. Jeg veed navnlig, at der her i Byens Omkreds er en Egn, som endog er berygtet for de Boliger, der findes, men hvor en stor Del Kjøbenhavnske Arbeidere søge hen, det er Uterslevsmark, og paa Amagerbro er der, saavidt jeg veed, ligeledes mange mindre heldige Boliger, hvortil dog Arbeiderne efterhaanden ere bleve nøbte til at søge hen. En Mand, der har været Medlem af Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse, Distriktslæge Ulf, har meget omstændelig oplyst det Uheldige i disse Forhold for Kjøbenhavns Bedkommende, og jeg skal nu ikke videre opholde mig derved, idet jeg tror, at der ikke vil fremkomme nogen Indsigelse imod, hvad jeg her har fremsørt. — Gaar jeg dernæst over til de andre Dele af Landet, er der et Sted, hvor jeg har havt Leilighed til personlig at se noget Egenende, nemlig Aarhus. Det er ikke ret længe siden, at dette Spørgsmaal var bragt paa Bane i Aarhus Kommunalbestyrelse, og der blev da af et Medlem af Raadet gjort opmærksom paa, at der var Mangel paa slige Boliger, hvorimod et andet Medlem af Raadet gjorde den modsatte Paastand gjældende. Det blev imidlertid ved nærmere Underøgelse oplyst i de offentlige Blade, at der kun var en eneste Bolig at faae af denne Art, og det var, saa vidt jeg erindrer, een, som eiedes af den Mand, der havde paataget sig at forsvare, at der var Boliger nok. Saaledes var Fremstillingen i Bladene, men derpaa skal jeg i Dvrigt ikke gaa videre ind; det, som fremstilles i Bladene, er ikke altid saa paalideligt. Hvad jeg derimod personlig hvert Aar har været Vidne til under mine temmelig langvarige Ophold i den nævnte By, er store Skarer af Arbeidere, der hver Morgen mellem Kl. 4 og 4^{1/2} vandre ind og søge deres Erhverv i Aarhus, medens de for en stor Del bo i Beilby, der ligger omtrent 3 Fjerdingvei fra Aarhus. At saadanne Forhold altsaa ogsaa begynde at udvikle sig i Byerne med deres nuværende Udvikling, tror jeg er en Kjendsgjerning. Jeg skal kun antyde, at det i Dvrigt efter min Mening er rigtigst at tage sine Forholdsregler, før det Dieblit kommer, da Nøden virkelig i høj Grad er tilfede, idet man ellers, naar det

Dieblit indtræder, staar raadvild og uden Midler til at imødkomme den Træng, som kan være tilfede. Vi maa dernæst efter min Mening lade os belære af andre Landes Uheld. Jeg vil gjøre opmærksom paa, hvad der, som vistnok en Mængde af de ærede Tilstedeværende har læst om, er sket ved Ombygningen af Paris og Berlin, hvilke Forhold der have udviklet sig der, hvorledes den arbejdende Befolkning er bleven fortrængt ud fra Byens Midtpunkt og til meget fjerne Egne. Jeg vil ogsaa gjøre opmærksom paa, til hvilken Overlighed det kan gaa paa saadanne Steder; det ser man af, hvad der passerede i Berlin forrige Aar, da man maatte lave sig en hel Barakstads — som endog var Gjenstand for Balsart fra Borgerstabet i Berlin — for at de Bedkommende dog kunde komme under et Slags Ly mod Regn og Blæst. Jeg faae ganske nylig, hvorledes man i de omboende Kommuner maatte indlogere de fra Berlin Fordreene i Byens Sprøitehus og Lighus. En saadan Tilstand er det, jeg tror, vi maa ønske, ikke skal udvikle sig hos os. Naturligvis indser jeg meget vel, at selv om noget Saadant skulde fremstaa her i Landet, vilde det altid blive i en mindre Maalestok, eftersom Forholdene her ere meget mindre, men de kunne være uhyggelige nok alligevel. Her er nu ogsaa dannet et Konsortium til Byggeforetagender, og det er dette Konsortium, som har den Fortjeneste at have udryddet Peder Madsens Gang. Det er saavidt jeg veed, et Konsortium, der har kjøbt Peder Madsens Gang for at udlette den af Byens Overflade, og det er Noget, man maa være det taknemlig for; men paa den anden Side er der derved ogsaa blevet ødelagt en Del Boliger, som vistnok vare usle, men som dog vare til at faae, og der vil altsaa ogsaa af dette Foretagende, hvor prisfælt det end er, optaa Forlegenhed til den anden Side. Jeg mener altsaa, at der er en Træng til Boliger tilfede, og at den vil blive større, er let at forudsæ, efter det Opsving, flere Byer, navnlig Kjøbenhavn, have taget. I en Tid som denne forekommer det mig ogsaa rigtigt, at man tager Forholdsregler, som medføre, at de forskjellige Samfundslags Stilling ikke kommer til at træde i altsor skarp Modsetning til hinanden. Naar der opreises meget store Luxusbygninger, hvorimod den arbejdende og mindre bemidlede Befolkning bliver henvisst til næsten ikke menneskelige Boliger, sætter det ondt Blod; men jeg synes, det er rigtigt at forebygge dette. Naar man dernæst tager Hensyn til Arbeidernes økonomiske Stilling, forekommer det mig ogsaa, det er rigtigt, at der foretages Skridt af den Art, jeg her har bragt i Forlag, thi Arbeidernes vigtigste Kapital er dog den Arbeidsid, hvorover de raade; men naar de skulle vandre meget langt, omtrent 1^{1/2} Mil f. Ex., som ikke saa maa, for at komme frem og tilbage mellem deres Hjem og Arbeidspladsen, er det jo et Spild af Kræfter, der endog i økonomisk Henseende har sine betænelige Følger, ikke